

Simon Stevin

Van Göteborg naar Gotenburg Buitenlandse namen in het Nederlands

Was Putin nu betrokken bij de invallen in Oekraïne, waarvan Kyiv de hoofdstad is, of was het nou Poetin die achter de invallen in Oekraïne (hoofdstad Kiëv) zat? In het eerste geval las u die berichten in het NRC en in het tweede geval in Het Parool. Volgens het NRC is de hoofdstad van Egypte Cairo (spreek uit: Kajro) maar in de Volkskrant zult u wellicht Kaïro (spreek uit: Ka-iro) lezen. En op radio en televisie vertellen ze dan weer dat bepaalde kampioenschappen plaatsvonden in Geutenborg (dan weer met de G van 'grand', dan weer met de G van 'groot') of Jeuteborg, beide geschreven als Göteborg. Zo schrijf je het inderdaad in het Zweeds, maar dan moet je het ook op z'n Zweeds uitspreken: Jeuteborj. Al die media-hotemetoten weten blijkbaar niet dat deze plaats al sinds eeuwen in het Nederlands Gotenburg heet. We hebben er al vroeg intensief handel mee gedreven, er huizen gebouwd en gewoond.

Wat ik maar wil zeggen: het is vaak een rotzootje op aardrijkskundig gebied in het Nederlands. Dan weer hebben we er een Nederlandse naam voor, dan weer gebruiken we een Engelse naam en dan weer de naam in de landstaal. En dat geldt ook voor eigennamen. Terwijl het eigenlijk zo simpel kan.

1. Namen in een taal die het Latijnse alfabet gebruikt, blijven onveranderd (volgen dus de orthografie van het betreffende land).
2. Namen in een taal die een ander alfabet gebruikt, volgen de Nederlandse spelling conform de uitspraak zoals die in het betreffende land wordt gebruikt.

Voorbeelden van de eerste regel zijn: Brussel, Lyon, Edinburgh, Düsseldorf, Zürich, Bologna, Reykjavik, Turku, Tallinn, Salzburg, Szeged, Izmir, Nairobi, Kisumu, Oos-Londen, Rio de Janeiro, Buenos Aires, Tegucigalpa, Kuala Lumpur, Queensland. Voorbeelden van de tweede regel zijn: Tokio, Peking (Kantonees) of Bejing (Mandarijn), Sjanghai (en dus niet Shanghai), Xiamen, In'chon, Ka-boel, Riaad, Kaïro, Oekraïne, Kaliningrad.

Er zijn ook landen met een koloniaal verleden, die veelal de koloniale taal als verkeerstaal hebben gehandhaafd omdat die landen meertalig zijn. De namen daar kunnen dus vaak in het Engels of Frans worden geschreven. Denk aan Nairobi (en niet Najrobi), New Delhi, Luanda, Lumbumbashi, Singapore (en niet Singapur). Soms veranderen namen. Zo werd Bombay Mumbai, maar bleef Karachi onveranderd.

En dan neemt Chinees nog een speciale positie in. Het zou regel 2 moeten volgen. Vroeger werd in het Westen veelal de Engelse orthografie gevolgd maar daar kreeg de Volksrepubliek China (VRC) genoeg van, vooral omdat die orthografie in combinatie met de uitspraak erg afwijkt van de andere Europese talen (daarom is Engels ook de meest ongeschikte taal als wereldtaal). De Chinezen ontwikkelden een eigen overzetting in het Latijnse alfabet (waarbij met een schuin oog naar het Esperanto werd gekeken), dat tegenwoordig vrijwel overal geaccepteerd

wordt. Maar sommige letters hebben een wat afwijkende uitspraak. Zo klinkt de X als sj (eigenlijk hs) en de Q als tsj.

Ten slotte is er nog een derde categorie, nl. de namen die om welke reden dan ook (vaak historische, of uit de zeevaart) vernederlandst zijn. Voorbeelden zijn Parijs, Berlijn, Emmerik, Kleef, Dusseldorp, Warschau, Spitsbergen, Soerabaja, Bandoeng (waarom schrijven we dan weer wel Sulawesi terwijl dat dezelfde naam is als Celebes?) maar ook Luik en Leeuwarden. En ook Alexandrië, K(h)artoem, Jeruzalem. En dan Nederlandse namen uit Frans Vlaanderen: Rijsel en Atrecht i.p.v. Lille en Arras (de Vlamingen doen het goed!). We zijn wel Duinkerken blijven zeggen, maar niet Kales (Calais). En dan zijn er nog een paar halve vertalingen. Naast New-York wordt Nieuw-York ook wel gebruikt (Duitsers zeggen consequent Neu-York). Nieuw-Orleans lees je vrijwel nooit, zelfs New-Amsterdam (Guyana) blijft onvertaald (net zo als het land waarin het ligt).

Al met al: een veelkleurig pallet, maar de bovenbeschreven drie categorieën kunnen toch wat duidelijkheid scheppen en een ordening aanbrengen waardoor we onze taal niet onnodig geweld hoeven aan te doen. De redactie ziet uw commentaar graag tegemoet.

Kees Ruig.

Wat benijd ik de talen om ons heen

Artikel van Rogier Oud op de opiniepagina van het dagblad Trouw van 6 september 2018. Inleiding Trouw: Reizend door Europa beseft taalliefhebber Rogier Oud hoezeer in Nederland de eigen taal wordt verwaarloosd: "We moeten ophouden het Nederlands onder het tapijt weg te moffelen".

Deze zomer hadden we gekozen voor een autoreis door Europa. Voornamelijk om te genieten van alle pracht en praal die ons werelddeel rijk is. Daarnaast zijn we fervente taalliefhebbers en dat treft in Europa, want zelfs vanuit de grootste landen ben je binnen een dag rijden in een ander taalgebied. Wat ons langzamerhand begon op te vallen, lettend op affiches, borden en mededelingen in straten, in musea, bij toeristische attracties en door de talenkennis van personeel, is dat het besef van de landstaal elders in dit werelddeel veel groter is dan bij ons.

Of het nu om het bordje 'Gesloten' op de deur van een restaurant ging, het bedienend personeel, een menukaart of de melding dat er uitverkoop was, de landstaal was altijd zichtbaar, geaccepteerd en bruikbaar. Een pijnlijke constatering dat het bij ons in Nederland heel anders is; de keuze thuis is steeds vaker eentalig Engels. Muziek blijft een aangename kompaan tijdens lange ritten. Vergezeld van onze dichter, zanger en liedjesschrijver Alex Roeka leken de ritten een stuk minder lang. In een van zijn prachtige liedjes zingt hij treffend: 'Niets blijft hetzelfde, waar alles verandert en nooit is het anders geweest.' Alles verandert, zo ook de taal. Dat het Nederlands tegenwoordig doorspekt is met Engelse woorden, is een feit. Op zich is dat niet zo'n probleem. Het blijft alleen jammer dat er in de meeste gevallen een goede Nederlandse tegenhanger voor in zwang is. Een tegenhanger die om vreemde redenen het onderspit delft.

Maar daar gaat het nu niet over. Het gaat om het structureel weglaten van onze taal. Of het nu om de universiteiten gaat die Engelstalig zijn geworden of om luchthavens die het Nederlands op hun bebording geheel negeren: wij zijn de enigen die dit doen. Andere landen sluiten zich niet af van de wereld, maar zijn zich ervan bewust dat hun immateriële erfgoed net zo waardevol is als hun materiële. Zij beseffen dat hun taal hun volk samenbrengt, hen verbindt met het verleden. En ze dragen dit besef uit naar eenieder die lid wil worden van hun samenleving. Een waardevolle les voor ons land. Onze taal is groot genoeg. We moeten daarom onze taal niet onder het vloerkleed wegmoffelen en grootschalig negeren. Het zou een goede zaak zijn als we daarmee zo snel mogelijk zouden ophouden.

Engels voertaal in winkels en horeca

Van ons kaderlid Luppo Scholtens ontvingen wij een krantenbericht over de verengelsing in de stad Groningen (Dagblad van het Noorden). Wij ontleen het volgende: 'Winkelend publiek in Groningen krijgt steeds vaker te maken met Engels sprekend winkelpersoneel. Ook in de horeca moeten gasten niet opkijken als de ober uitsluitend Engels spreekt. Een van de oorzaken is het personeelstekort. Werkgevers zijn daardoor geneigd buitenlandse studenten die het Engels machtig zijn, in dienst te nemen. Bovendien roeren de buitenlandse studenten zich nadrukkelijker op de arbeidsmarkt. Om voor een Nederlandse studielening bij DUO in aanmerking te komen, moeten ze minimaal 14 uur per week werken. Elk jaar studeren er meer internationale studenten in Groningen. Dit jaar zijn dat er ruim 8600, tegen 6000 vier jaar geleden. Bij uitzendbureaus in de stad komen dagelijks buitenlandse studenten die op zoek zijn naar een baantje. Steeds vaker worden internationale studenten in dienst genomen die geen Nederlands spreken'.

Wat moeten we hiervan denken? Allereerst valt het grote aantal buitenlandse studenten op. Waar is dat goed voor? Deze studenten studeren op kosten van de Nederlandse belastingbetaler. Bovendien kunnen ze blijkbaar ook nog eens zeer goedkoop geld lenen bij overheidsinstantie DUO om te voorzien in hun levensonderhoud. Heeft de Nederlandse samenleving behoefte aan deze massale intocht? Je zou denken dat genoeg Nederlanders een universitaire opleiding volgen. Bovendien vertrekken deze studenten na het behalen van hun diploma weer naar het buitenland. Vergeet ook niet dat de huisvesting voor Nederlandse studenten nog veel moeilijker wordt dan ze al is. Deze massale instroom is er echter niet zomaar gekomen. Ze is het rechtstreekse gevolg van het besluit van de universiteit om over te gaan op Engels als onderwijstaal. Die massale instroom heeft op zijn beurt weer tot gevolg dat het onderwijs nog verder wordt verengelt. Deze ontwikkeling is een ernstige vorm van taalverdringing. Het Nederlands wordt als het ware onthoofd. Bovendien handelt de universiteit hiermee in strijd met de wet.

Maar dat is niet alles. Zoals uit het voorbeeld in Groningen blijkt, spreidt deze verengelsing zich uit naar andere domeinen, zoals winkels en horeca. En het zal daar niet ophouden. Wij roepen de lezers op om zich hiertegen te verzetten. Koop niet in een winkel waar de klant in het Engels wordt aangesproken. Eis dat er een Nederlandstalige verkoper wordt ingezet. Zo niet, loop dan de zaak weer uit en koop elders. Hetzelfde geldt voor de horeca. Dit is de meest effectieve manier om te protesteren. Men treft de overtreders in de geldduidel.

Wat verder opvalt is het versluierende gebruik van de uitdrukking 'internationale studenten'. Dat klinkt blijkbaar beter dan 'buitenlandse studenten'.

Uitreiking LOF-prijs in 2018

Wij ontvingen het volgende verslag van de Stichting Nederlands:

Op 5 oktober vierde de Stichting Nederlands, in de Spiegelzaal van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement, de uitreiking van de LOF-prijs der Nederlandse Taal aan mevrouw An De Moor. Zij kreeg de jaarlijkse prijs voor haar niet-aflatende inzet voor het Nederlands in de Lage Landen in het algemeen, en specifiek voor het kwalitatief behoud van onze taal in het hoger onderwijs. De uitreiking werd intellectueel geschraagd door lofredes over en weer, en omlijst met nog meer lof en uitbundig Nederlands gezang en muziek. Een viering de Nederlandse taal waardig. De Stichting bouwt met deze LOF-prijs een welkome traditie op.

Ook dit jaar volgde een serieuze academische zitting, Het Debat, de feestelijke LOF-uitreiking. Het gekozen thema: het herstel van het Nederlands als voertaal van de Nederlandse en Vlaamse universiteiten. Zoals steeds meer, maar nog niet voldoende bekend is, zijn de universiteiten in Nederland en op enige afstand die in Vlaanderen, sedert een kwarteeuw doende om het eerbare en krachtige Nederlands als universitaire voertaal te vervangen door het Engels. Volstrekt overbodig, omdat het Nederlands als wetenschappelijke- en cultuurtaal sedert de dertiende eeuw een geleidelijke opgang doormaakte, die in de 19^e eeuw tot volle wasdom leidde. Andere Europese talen, zoals het Frans, Duits en het Engels en een mand vol 'kleinere' talen maakten dezelfde ontwikkeling door. Alle hadden de tijd genomen om vanaf de Renaissance de middeleeuwse mantel van het Latijn van zich af te schudden. De hele 20^e eeuw deed het Nederlands niet voor deze andere Europese talen onder, wat betreft de uitdrukingskracht in wetenschappelijke- en kennis-materies.

Dat veel Europese universitaire bestuurders en politici de gedachte van Engels als voertaal omarmden, hoewel een rationele noodzaak ontbrak, hangt samen met het tijdsgewricht een kwarteeuw geleden. Neoliberalisme en globalisering die toen Europa binnenwaaiden, dreven angstige universiteiten in de welkome armen van hun Angelsaksische tegenhangers, die sinds de wereldoorlog grote reputaties hadden opgebouwd en wetenschap en technologie domineerden. De snelste weg naar excellentie leek het, zo dicht mogelijk aan te schuiven bij die overzeese universiteiten die niet onder de oorlog hadden geleden, maar hun betrokkenheid bij de oorlogsindustrie juist beloond zagen met een extra grote kennisvoorsprong.

De mentale overstap naar het Engels was voor de universitaire bestuurders snel gemaakt. Te snel. De maatschappelijke gevolgen van deze culturele revolutie zijn niet doordacht, nauwelijks democratisch getoetst en dus zwaar onderschat. Jonge mensen worden gedwongen om in een taal te studeren waarvan de diepere kennis ontbreekt. En als zij zijn afgestudeerd, ontbreekt hun de taalkennis om in het eigen land goed te functioneren. Slechts in landen waar het Engels landstaal is, zouden zij uit de voeten kunnen. En omdat het Nederlands in de universiteit niet gebruikt wordt, verdwijnt de wetenschap uit het Nederlands.

De Stichting Nederlands en een groot aantal culturele en sociale organisaties uit het middenveld verzoeken de universiteiten daarom, om op deze schreden terug te keren, en opnieuw het Nederlands in te voeren als universitaire onderwijstaal. In het belang van de harmonieuze ontwikkeling van de burgers en de instellingen van Nederland en Vlaanderen, en hun optimaal functioneren in de moderne open maatschappij.

Een volledig verslag van deze bijeenkomst zal over enkele weken beschikbaar zijn. Daarin zullen samenvattingen staan van de volgende voordrachten:

- de LOF-rede voor An De Moor, namens de voorzitter van de Nederlandse Raad voor Taal en Letteren Annette Roeters, voorgedragen door Maarten Vidal van de Taalunie;
- een overzicht van een kwarteeuw verzet tegen de verengelsing van Nederlandse en Vlaamse universiteiten - Jan Roukens;
- de scheiding die gegroeid is tussen de maatschappij en haar burgers enerzijds, en de universiteit anderzijds - Thomas von der Dunk;
- de elementen van een duurzaam taalmodel voor het universitair onderwijs en onderzoek - An De Moor;
- de te dichten kloof tussen het wenselijke en het werkelijke wetenschappelijk Nederlands, nu de taal op veel kennisgebieden in onbruik is - Willy Martin.

De deelnemers aan het evenement op 5 oktober krijgen dat verslag toegestuurd. Anderen kunnen hun belangstelling kenbaar maken door een desbetreffend verzoek te richten aan penningmeester@stichting-nederlands.nl

'Do you speak English oder Deutsch?'

Meestal kunnen buitenstaanders langetermijntoewijdingen het best beoordelen. Zelf zie je jouw kind niet groeien, maar als er iemand langs komt die een tijdje niet is geweest, krijg je te horen: wat is hij of zij groot geworden. Zo is het met ontwikkelingen in de taal ook. De Italiaanse vertaler Franco Paris komt om de vier, vijf jaar in Nederland. Hij wil daarmee zijn taalbeheersing op peil houden. Dat gaat nu eenmaal het beste als je een tijdje verblijft in het land waar de taal wordt gesproken en geschreven. In dat kader was hij in 2013 weer eens in Nederland. Hij werd geïnterviewd in de Volkskrant. Eerste vraag: wat valt je op in Nederland? Antwoord: 'de groeiende verengelsing van Amsterdam'. De interviewer ging er niet verder op in. (Wat op zich natuurlijk ook weer iets zegt...)

Als NT2-docent en inburgeringsbegeleider weet ik dat buitenlanders die hier komen, het maar merkwaardig vinden. Vorige keer maakte ik melding van de verzuchting van een Turkse vrouw die haar Nederlands wilde oefenen door het gratis OV-blad Metro te lezen en daar een heleboel Engelse woorden aantrof: 'Ik kan beter Engels leren!'. Een Amerikaanse inburgeraarster, in Amsterdam werkzaam bij het Aidsfonds, heb ik eens horen zeggen: het is natuurlijk wel handig, hier in Amsterdam, al die Engelse opschriften, maar ik heb ook een tijdje in Kopenhagen gewoond, ben vaak in Italië geweest. Daar is het veel minder.

Mede door haar opmerking ben ik zelf eens in het niet-Engelstalige buitenland goed gaan opletten. Nou wil het toeval dat ik bevriend ben met mensen die autorijden, en zodoende door tal van gebieden in Midden- en Oost-Europa, Scandinavië en de Baltische landen gereisd heb de laatste zes, zeven jaar. Als je daar ogen en oren goed de kost geeft in winkels, op stations en andere plekken, dan zie je dat de hang naar het Engels in die landen veel minder is dan in Nederland en Vlaanderen.

In genoemde landen spreekt men bij hotelbalies vrijwel altijd Engels, in een enkel geval Duits. Bij de VVV ook, maar daar is het vaak maar een van twee of drie aanwezigen die een andere taal spreekt dan de moedertaal. Op straat is het totaal tegenovergesteld. Ook in grote steden als Bratislava, Warschau en Vilnius, waar toch echt vrij veel toeristen komen, is het in negen van de tien gevallen of iemand door een horzel gestoken wordt, als je na de beleefdheidsfrase 'dobry den', vraagt 'Do you speak English oder vielleicht deutsch?' Ook jonge mensen spreken vaak geen woord over de grens. Als ze al een andere taal spreken, is het trouwens om en om Engels of Duits. Dit in weerwil van veel reisgidsen en -sites die wel melden dat de kennis van andere talen minder is, maar dat dat vooral voor ouderen geldt.

Van de gesproken naar de geschreven taal. De openingstijden van winkels, restaurants en dergelijke zijn in niet-Engelstalige landen aangegeven in de landstaal. Een enkele keer staat het Engels erbij. In Stockholm lees je zelfs bij de hipste sportschool 'Öppetider'. Hier in Amsterdam tref ik bij de sportschool aan de overkant alleen Engels aan. ('Opening hours', 'Hey beautiful', en 'An ultimate workout for badass people'). Op de bus die tussen het vliegveld van Stockholm en het centrum op en neer rijdt, staat 'Flygbussarna'. Eronder zie je dan 'Airport coaches'. In Slowakije wordt de opening van een zaak in de lands-

taal aangekondigd. Het Engels staat erbij. In Nederland meestal alleen 'coming soon' of 'opening soon'. Een jeugdherberg is in Duitsland een 'Jugendherberge', in Frankrijk en Franstalig België 'auberge de jeunesse'. In Nederland moeten we het doen met 'Stayokay'. In al die landen heb ik nergens, maar dan ook nergens, 'university' als officiële naam op de gevel van een universiteitsgebouw zien staan. Hier in Nederland duiden, als ik het wel heb, de Tilburgse, de Wageningse, de Maastrichtse en de Eindhovense universiteiten zich uitsluitend met 'university' aan.

Datzelfde geldt voor de menukaarten in restaurants. Er zijn in genoemde landen meestal meertalige menukaarten, of menukaarten in verschillende versies, de ene in de landstaal, de andere in het Engels, vaak ook nog in het Duits. Nergens een uitsluitend Engelstalige menukaart, zoals in Nederland in sommige eetcafés en restaurants. Voor hotels geldt hetzelfde. Ingang, verdieping, tijdstip ontbijt en dergelijke: de landstaal en daarbij een andere taal. In Nederlandse hotels met veel buitenlandse gasten vind je geen woord Nederlands. Op en bij monumenten en gebouwen met cultuur-historische waarde zijn informatiebordjes aangebracht, of alleen in de landstaal, vaak ook in het Engels en soms ook Duits. Hier in Amsterdam zijn sinds kort de brughuisjes bij de Amsterdamse schoolbruggen, onder andere dat bij de Kattenslootbrug, verhuurd als hotelkamer. Het hotelbedrijf dat verantwoordelijk is voor de exploitatie, heeft bordjes aangebracht met informatie over bouwjaar, architect enzovoort. In het Engels. Bij het voormalige politiebureau Raampoort idem dito. Daar zit nu een 'designer' in. Hij heeft bij de deur een bordje aangebracht met informatie over de vroegere functie van het gebouw, bouwjaar en dergelijke, in het Engels.

En internationale evenementen in genoemde landen? In een vorig artikel wees ik erop dat hier in Nederland IDFA, ADE en Sail zich uitsluitend in het Engels presenteren. Ruim twee jaar geleden was ik in Krakau toen daar de 'Wereldjongerendagen' plaatsvonden. Jongeren uit heel veel landen zwermden dagenlang uit over de stad. Buitenlandse bezoekers werden begroet met 'Welcome', maar de Poolse met 'Vitamy'. In Nederland zie je uitsluitend: 'Welcome to IDFA' enzovoort.

Cruiff zei ooit heel kernachtig: 'Hun hebbe hun taal, wij onse eige, da's logisch, hè?' Helaas is dat niet zo logisch meer.

Hans Huijboom

Drongo-talenfestival 2018

In november 2018 vond te Nijmegen de zevende editie van het Drongo-talenfestival plaats. Volgens de organisatoren het grootste talenfestival van Nederland en Vlaanderen. De organisatie is in handen van ondermeer De Taalstudio en de Taalunie. De Taalunie is bekend. De Taalstudio bedenkt projecten en producten en levert advies aan ouders, professionals en organisaties over het omgaan met meertaligheid in het onderwijs en opvoeding. Het uitgangspunt is dat naast de Nederlandse taal ook kennis van andere talen voor Nederland belangrijk is. Via het onderdeel Taalanalyse houdt men zich bezig met onder meer vreemdelingenzaken.

Deelnemers: alles wat zijn brood verdient met taal. De talenafdelingen van de universiteiten zijn goed vertegenwoordigd. Het is duidelijk de bedoeling om het wetenschappelijk onderzoek aan de leek kenbaar te maken. Verder onder meer uitgevers, Europese commissie en vertaalbureaus. Er was een groot aantal activiteiten. Wij noemen er enkele:

1 Instituut voor de Nederlandse Taal. Taalradar, onderzoek naar (nieuwe) Nederlandse woorden.

2 Wat zijn de gevolgen voor de omgang met de Nederlandse taal als Nederlanders en Vlamingen naar het buitenland vertrekken? Een onderzoek van de Taalunie en het Meertens Instituut.

3 De toekomst van de talenstudies. Er is steeds minder belangstelling om een talenopleiding te volgen. Om daar iets aan te doen is het Nationaal Platform voor de Talen opgericht. Het Platform geeft uitleg.

4 De wereld achter de woorden. Welke talen spreken we eigenlijk? Binnen het Nederlands vinden we een wereld van subtalen. Het gaat hier om taalvariatie.

5 Taal en kunstmatige intelligentie.

6 Radioprogramma 'De Taalstaat' van Frits Spits werd vanaf het festivalterrein uitgezonden.

Er waren verschillende Engelstalige sprekers. Men kan zich afvragen waarom dat gebeurde. Een groot deel van de bezoekers zal dit technische Engels niet kunnen vol-

gen. Bovendien: is het niet wat vreemd om in een festival voor de Nederlandse taal Engelssprekende personen uit te nodigen? Zijn er in het Nederlandse taalgebied geen deskundigen te vinden om deze lezingen te kunnen houden? Het lijkt er sterk op dat hier sprake is van bewust handelen. We zullen en moeten tweetalig worden. Dat blijkt ook uit het programma: volledig tweetalig Nederlands/Engels, terwijl er alleen maar Nederlands sprekende bezoekers komen. Engelse titels zijn: 'How to have better conversations': hoe we een gesprek op een wetenschappelijke manier kunnen; 'Maintaining the heritage language': het behouden van de thuistaal is een klus voor het hele gezin; 'The politics of multilingualism': Een lezing over taaldiversiteit. Een opmerkelijke vermelding bij het laatste: de spreker denkt dat het Nederlands zich ontwikkelt tot een huis-, tuin- en keukentaal. Zoals het Zwitserduits. Engels voor de serieuze zaken en Nederlands thuis. Zo een ontwikkeling lijkt hem ook helemaal geen probleem.

Week van het Nederlands

Tijdens de 'Week van het Nederlands' van 6 t/m 13 oktober 2018, met als ondertitel 'Iedereen aan het woord' kon elke organisatie vanuit haar eigen visie en doelstellingen activiteiten organiseren om het belang en de mogelijkheden van het Nederlands onder de aandacht te brengen. Door deze bundeling van krachten wil de Taalunie zichtbaar maken hoe sterk het Nederlands is. Enkele onderdelen:

- In het kader van de week stelden Taalunie en Onze Taal een Taalkrant voor onderwijsdoeleinden samen. Artikelen onder meer: 'Happetsjie!, niesen in het buitenland', 'Buitenlandse woorden die je op het verkeerde been zetten', 'Wat hebben andere talen dat het Nederlands niet heeft', 'De grootste struikelblokken voor wie Nederlands leert', 'Wat opvalt is dat bijna alle artikelen gericht zijn op het buitenland. Bedoelt de Taalunie dat met 'zichtbaar maken hoe sterk het Nederlands is? Verder valt op: het hoge gehalte aan kneuterigheid van de inhoud. Dit om het bij scholieren aantrekkelijk te maken?

- Op de 'Spreek Nederlands Dag' vestigt het 'Direct Dutch Institute', een particuliere talenschool voor buitenlanders in Den Haag, de aandacht op 'expats' die vaker Nederlands willen spreken. Nederlanders willen behulpzaam zijn door Engels te spreken met 'expats', maar dit wordt door 'expats' vaak gezien als obstakel om het Nederlands onder de knie te krijgen. Volgens de Taalunie gaat het dus om de wil van Nederlanders om behulpzaam te zijn. Dat is de vraag. Het lijkt eerder op indruk willen maken. Het spreken van Engels wordt door Nederlanders als zeer statusverhogend gezien.

- Stichting Nederlands reikte de LOF-prijs uit aan An de Moor in Brussel.

- Steunpunt Nederlandstalige Terminologie, onderdeel van het Instituut voor de Nederlandse Taal, gaf elke dag uitleg bij vaktermen.

De Taalunie gebruikt bij het aanbieden van deze Week veel overbodig Engels. Niet alle Engels is te vermijden, maar van de Taalunie zou je toch een uiterste poging mogen verwachten om overbodig Engels uit te bannen. Die inspanning lijkt er niet te zijn. Voorbeelden: professionals, expats, blog challenge, playlist, mailbox, toolkit,

Verslag studiedag te Gent

Op 14 september 2018 werd te Gent een studiedag georganiseerd met als titel: "Engels als onderwijstaal, 'facts and fiction'." De dag werd georganiseerd door het Lemma-project van de universiteit van Gent (UG) in samenwerking met het Nederlands/Vlaams Platform Taalbeleid Hoger Onderwijs (Platform).

Het Lemma-project is een project van de Faculteit Psychologie van de UG en heeft tot doel de gevolgen van het gebruik van het Engels als onderwijstaal in het hoger onderwijs te bestuderen. Aan de orde komen vragen als: werkt ons geheugen beter in de eigen taal (het Nederlands) dan in de onderwijstaal (het Engels). Doel is onder meer na te gaan of het gebruik van het Engels als onderwijstaal schadelijk is voor het onderwijsproces. Het Platform wordt ondersteund door de Nederlands-Vlaamse Taalunie. Doel is de vergroting van het studiesucces en de verhoging van de kwaliteit van hoger onderwijs. In de morgen werden enkele stellingen ('fact-checks' genoemd) besproken, zoals:

- studenten/docenten ervaren Engels als een probleem;
- het Steenkolenengels van docenten is problematisch;
- alle Vlaamse/Nederlandse jongeren kennen goed Engels;
- Engels is financieel interessant (of noodzakelijk) voor universiteiten;
- het Nederlands wordt bedreigd door het Engels;
- Nederlandse academische geletterdheid is ondermaats, dus moet Nederlands prioriteit krijgen.

Wat opviel, was het hoge gehalte aan nuancering. Er was zoveel nuancering dat men zich kon afvragen of er nog wel sprake is van wetenschap. Voorbeeld: Engels bedreiging voor het Nederlands? Of het Engels een bedreiging vormt, hangt af van de vraag welk perspectief wordt gehanteerd. An de Moor vergeleek de wetgevingen van Vlaanderen en Nederland. Het grote verschil: Vlaanderen legt een minimumaanbod van Nederlandstalige opleidingen op. Nederland niet. Het gevolg: 74% van de masteropleidingen is Engelstalig.

Vervolgens werden er twee lezingen gegeven. De eerste ging over 'Taalregimes in het hoger onderwijs. Een sociolinguïstische kijk. De tweede ging over 'Welke cognitieve effecten heeft het Engels op studenten?'. De eerste lezing werd gehouden door Jan Blommaert, hoogleraar Taal, Cultuur en Globalisering en directeur van 'Babylon, Center for the Study of Superdiversity' aan de Universiteit van Tilburg. Zijn verhaal ging over de verengelsing van het hoger onderwijs vanuit sociolinguïstisch perspectief.' De spreker wil, niet vreemd voor een sociolinguïst, niets weten van een standaard taal. Het gebruik van taal is afhankelijk van de sociale positie van de gebruiker. Meertaligheid en vermenging zijn de norm. Bovendien is het Engels al langer dan vandaag onderdeel van het hoger onderwijs'. Volgens deze spreker vormt het Engels geen bedreiging voor het Nederlands. Want ook al krijgen studenten les in het Engels, ze blijven toch het Nederlands gebruiken, zoals in privé-gesprekken met de docent'.

Het volgende onderwerp op de agenda was 'Engels als onderwijstaal, de voordelen en de nadelen vanuit twee

perspectieven'. De voordelen werden uitgelegd door Frederik de Decker, verantwoordelijk voor de internationalisering van de UG. Dit is nodig om de kwaliteit van het onderwijs en het onderzoek te verhogen. Het aantrekken van grote aantallen buitenlandse studenten en docenten maakt het noodzakelijk Engels als voertaal in te voeren. Ook voor de studenten is het aantrekkelijk. Zij kunnen zodoende internationale ervaring opdoen. Het bedrijfsleven vraagt erom. Ziedaar de eenvoud van de academische denkwijze: Er zijn alleen maar voordelen. Het stellen van kritische vragen is uit den boze.

De nadelen werden treffend verwoord door Annette de Groot, emeritus-hoogleraar Experimentele Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam. Zij noemde de verengelsing het paard van Troje. De kwaliteit van het onderwijs heeft te lijden onder het gebruik van het Engels. De kennisoverdracht gaat minder gemakkelijk. Zij is voor internationalisering, maar niet op de huidige wijze. Het Nederlands moet een hoofdrol blijven spelen in de universiteit. De 'International Classroom', bedoeld om tot wederzijds cultureel begrip te komen en een belangrijke reden om het Engels als voertaal te gebruiken, werkt niet in de praktijk, omdat de verschillende taalgroepen zich niet mengen. Haar betoog was het enige tegengeluid van de studiedag.

Tot slot vond er een debat plaats tussen vertegenwoordigers van onderwijs en politiek. Opvallend was wederom de houding van de vertegenwoordigers van het onderwijs. Het begint altijd met een lofzang op de eigen taal (Nederlands) om vervolgens feitelijk te kiezen voor een complete verengelsing. Duidelijk werd ook dat de verengelsing niet alleen wordt nagestreefd door de besturen, maar ook door de faculteiten, dat wil zeggen door de wetenschappers. Een hoogleraar kernfysica uit Leuven verdedigde het streven van de universiteiten om tot de wereldtop te (blijven) behoren. Om dat te bereiken moeten topstudenten uit het buitenland worden aangetrokken en is Engels als voertaal dus nodig.

Wat opviel tijdens de studiedag was het ontbreken van de vraag waarom het Engels nodig is in het hoger onderwijs. Het gaat eigenlijk alleen maar om de vraag hoe de invoering van het Engels zo soepel mogelijk kan verlo-

pen. Als er nadelen zijn, moeten die met veel geld weg-gewerkt worden. De indruk bestaat dat deze zogenaamde studiedag eigenlijk alleen maar bedoeld was om de invoering van het Engels te voorzien van een academisch stempel. De rol hierbij van het mede-organiserende Platform, dat op zich goed werk doet, was onduidelijk. De dag maakte verder duidelijk dat, kijkende naar de situatie in Nederland, het Engels wel een bedreiging vormt voor het Nederlands. Duidelijk is ook dat de bescherming van het (academische) Nederlands bij de universiteiten niet in goede handen is. De universiteiten raken in toenemende mate verwijderd van de samenleving, door wie ze betaald worden.

Luchthaven Eindhoven en Engels

Ons kaderlid Kees Ruig is wederom in actie gekomen tegen de kolonisering van onze taal en cultuur. Tijdens een bezoek aan Luchthaven Eindhoven zag hij met eigen ogen hoe de verengelsing te werk gaat. Een bericht van het front. Hieronder laten we in verkorte vorm zijn

briefwisseling zien met de Luchthaven (ooit begonnen als Vliegveld Welschap). Hij schreef het volgende:

'Onlangs moest ik vrienden, die terugkeerden van vakantie, afhalen van de luchthaven Eindhoven. Het was voor mij de eerste keer dat ik het vliegveld bezocht en dat heb ik geweten. Ik heb tijden rondgelopen voordat ik op de goede plek terecht kwam. Dit kwam door de chaotische bebording op de luchthaven. Deze is uitsluitend in het Engels! Over klantvriendelijkheid gesproken! Het vliegveld wordt voor verreweg het grootste deel gebruikt door Nederlandse vakantiegangers. Dan mag je verwachten dat de borden in het Nederlands zijn of tweetalig: Nederlands en Engels. Volgens mij is dat zelfs volgens de regelgeving van de EU verplicht. De EU eist, dat aanwijzingen, voorschriften enz. in een voor de gebruikers algemeen begrijpelijke taal zijn gesteld.. Op een Nederlands vliegveld, waar voornamelijk door Nederlanders gebruik van wordt gemaakt, is dat het Nederlands. Mag ik u derhalve verzoeken de bebording aan te passen conform deze regels? Het zou zelfs vanzelfsprekend moeten zijn. Zoals het nu is, is het een toonbeeld van minachting voor uw cliëntèle.'

De luchthaven gaf een nietszeggend antwoord:

'Wij hebben uw feedback doorgestuurd naar de desbetreffende afdeling. Zij nemen deze feedback mee en bespreken dit intern. Echter voorzien zij u niet meer van een inhoudelijk antwoord.'

Vanzelfsprekend ging Kees niet akkoord:

'Ik vind dit allesbehalve klantvriendelijk. Ik heb een klacht, die dien ik bij u in en dan verwacht ik inhoudelijk antwoord. Als uw bedrijf die wellevendheid niet heeft, zegt dat iets over het bedrijf, in dit geval Eindhoven Airport in het algemeen. Het lijkt mij nuttig deze houding te delen met anderen zoals Radar, de Consumentenbond,

Kanniewaarzijn, Max en anderen. Ik geef u nog één kans: graag inhoudelijke reactie binnen één week. Ik wens u veel wijsheid.'

Het antwoord was:

'Onze excuses voor de late beantwoording. Wij zijn het met u eens dat onze beantwoording niet correct is geformuleerd, dat had zeker vriendelijker gemogen. Helaas kunnen we hier niets meer aan veranderen behalve u dit maal wat uitgebreider te informeren. Wat betreft u klacht over de bebording: Het spijt ons te vernemen dat u moeite hebt gehad met het vinden van de weg op en rondom de luchthaven. Uiteraard doen wij ons best om het zo eenvoudig mogelijk te maken voor onze passagiers en bezoekers. Onze bebording is inderdaad in de Engelse taal. Engels is een wereldtaal, deze wordt over de hele wereld meer gesproken dan het Nederlands en het overgrote deel van onze reizigers en bezoekers beheerst deze taal. Eindhoven Airport is een internationale luchthaven en daarom is er primair gekozen voor de Engelse taalvoering op de bebording. Aanvullend maken we gebruik van pictogrammen die voor iedereen begrijpelijk zou moeten zijn, met of zonder beheersing van welke taal dan ook. Mochten passagiers en/of reizigers ondanks deze bebording er niet uitkomen dan zijn er altijd behulpzame medewerkers op de luchthaven die u verder van dienst willen zijn. Zij zullen u met plezier de weg wijzen.'

Ten slotte schreef Kees Ruig:

'Vreemd dat u pas correct antwoordt als ik kopieën van mijn mail naar andere organisaties stuur. Eigenlijk niet vreemd, want eigen aan hautaine organisaties zoals de uwe. En uw argumentatie is, waarschijnlijk vanuit diezelfde mentaliteit, ook kolder. In de hele wereld vind je op de internationale luchthavens tweetalige borden: in de landstaal en in het Engels. Behalve op Schiphol. En dus ook op Eindhoven. Juist op kleinere vliegvelden zou je één taal kunnen verwachten, namelijk de landstaal. Maar Eindhoven denkt het beter te weten. Een houding die grote minachting voor haar cliëntèle uitstraalt, dus ronduit onbeschoft is. Ik ben benieuwd hoe andere organisaties hierover denken.'

Vergeten woorden

Acht jaar geleden schrapte Van Dale – hét woordenboek van de Nederlandse taal – woorden als kwips, sjamberloek en meidenplaag omdat ze niet meer gebruikt werden. Als goedmaker zijn zij, tezamen met woorden die op het punt staan een stille dood te sterven, opgenomen in Van Dale's Verdwinwoordenboek, waar ze afgestoft, doch gestold en verstild, weinigen nog tot nut zijn. Vergeten woorden: ze zijn van alle tijden, maar maakt, in deze tijd van nieuwe uitdagingen voor onze taal, de vergetelheid hen ook onbruikbaar?

Vergeten en bijna vergeten woorden zijn van alle tijden en komen in alle culturen voor. Talen en hun begrippen veranderen nu eenmaal en woorden verdwijnen. Veel factoren zijn hieraan debet. Het kan gebeuren dat een begrip geheel verdwenen is: het woord *meidenplaag*, dit is een de dienstmeiden dwingelandige vrouw des huizes, verdween nadat het begrip (*dienst*)meid iets van het verleden was geworden. Of het ene woord onderging een betekenisuitbreiding ten koste van het andere. *Spek* (Middelnederlands *spec*) betekent, bijvoorbeeld, niet meer (enkel) 'witspek' maar ook 'spekachtig vlees' (vgl. *buikspek* en *speklappen*). Vroeger had *baak* (Middelnederlands *bake* – vgl. Engels *bacon*) deze betekenis, maar dat woord is nu overbodig en is verdwenen. Het kan ook gebeuren dat een woord ingewisseld werd voor een ander: *pelser* voor een grote soort sardine hoort men niet meer, maar het Engelse *pilchard* nog wel. Of wat te denken van het Middelnederlandse *festuke* (een leenwoord) of het zestiende-eeuwse *pimpernoot* (een Duits leenwoord)? Die verwezen naar de huidige *pistache(noot)*.

Deze verwisselingen zijn dikwijls praktisch ingegeven. Een woord kan, bijvoorbeeld, het loodje hebben gelegd na een verloren strijd met een homoniem: *vaak* betekent tegenwoordig enkel 'dikwijls', terwijl men vroeger ook vaak *vaak* ('slaperigheid') ervoer na een nacht kort geslapen te hebben – een woord dat enkel kon overleven in *Klaas Vaak* en de uitdrukking *praatjes voor de vaak hebben*. Waarschijnlijk leidde het zelfstandig naamwoord *vaak* (< Middelnederlands *vaec*) tot verwarring naast het gelijkkluidende maar onverwante bijwoord (< Middelnederlands *vake*). In het Afrikaans kon *vaak* nog als bijvoeglijk naamwoord ('slaperig') overleven omdat het bijwoord *vaak* er niet bestaat (dit is *dikwels* of *baiekeer*).

Maar er is dikwijls willekeur in het spel. Zo vond men het uitheems klinkende *pistache* waarschijnlijk aantrekkelijker (exotischer) klinken dan de oudere vormen. De verwisseling van woorden dient vaak persoonlijke belangen: men kan er status aan ontlenen of men kan er politieke doelen mee nastreven. Zo is een *chef* tegenwoordig liever een *manager*, omdat die Engelse term hem binnen zijn organisatie de status van een eigentijdse, meer *allround* actief zijnde, relevante persoon verleent. (Het managementjargon op zich dient managementlagen tot het verkrijgen van een aureool van onmisbare expertise, macht en ingewijdenkennis.) En het kan binnenkort gebeuren dat het woord *blank* vervangen wordt door *wit*, daar bepaalde opiniemakers en massamedia dit woord succesvol hebben weten te associëren met politiek incorrecte ideeën. (Dat dit verschijnsel tegenwoordig *framing* genoemd wordt, is illustratief voor het probleem met overbodige leenwoorden: het kan namelijk ook *beeldvormen* of *misleidend inkaderen* genoemd worden.)

Vergeten en archaische woorden verwerven daarentegen ook dikwijls een zweem van oude luister. Zo klinkt een *minneslag* toch veel romantischer dan een *liefdeword*, klinkt het fraaier dat een soldaat voor zijn vaderland *sneeft* dan dat hij ervoor *omkomt* en is het mooier dat een oude term *werktuigelijk* gedachten bij iemand oproept dan dat hij of zij *automatisch* een ingeving krijgt. Vergeten en archaische woorden vertellen ons iets van een vergane tijd, een verloren denkwereld; hun gestolde wezen en onveranderlijke aard komen ons verhevener en bestendiger voor dan de onzekere veranderlijkheid van onze huidige woordenschat, waar bruikbaarheid en vluchtigheid lijken te overheersen. Na ontdekking willen we ze behouden en hen ervoor behoeden dat zij *andermaal* aan onze *geheugenis ontvloden* zullen zijn (!).

Weet u nog wat een kargadoor is?

Taalminnend Nederland en Vlaanderen besteden dan ook veel aandacht aan vergeten woorden: Van Dale noemt ze al geroutineerd *Verdwinwoorden*, Olivier van Renswoude heeft op *Taaldacht.nl* op uiterst verdienstelijke wijze een enorm Vergeten-Woordencorpus aangelegd en op NPO Radio 1 besteedt *De Taalstaat* ook al jaren aandacht aan dit deel van ons zo selectieve taalgeheugen. Er bestaat zelfs een Gezelschap van Geadopteerde Vergeetwoorden, voorgezeten door Nelleke Noordervliet en aangestuurd door Frits Spits, dat woorden aan de vergetelheid probeert te ontrukken.

In deze tijd van culturele en taalkundige omwentelingen staart die vergetelheid ook nu een groot aantal, eigentijdse, Nederlandse woorden in het gezicht. Door toedoen van internet, massamedia en globalisering hebben immers de laatste tijd heel veel Engelse woorden hun intrede gedaan in onze taal. Men kan deze toevloed als een taalverrijking beschouwen, maar elk leenwoord neemt een deel of het geheel van de betekenis van een eerder aanwezig woord over, of het verhindert het creatieve proces van, bijvoorbeeld, betekenisuitbreiding.

Met betekenisuitbreiding bedoel ik het verschijnsel waarbij de betekenissen van woorden of woorddelen, die eigen zijn aan onze taal, verbreed worden om een nieuw begrip te dekken. Zo had het begrip *accountant* na zijn intrede in de Nederlandse taal aangeduid kunnen worden met het reeds bestaande *rekenmeester*. Of een *usb-stick* had met een beetje fantasie een *geheugenstaafje* kunnen worden en een *voicemail* had aldus een *stembode* of *spreekpost* kunnen zijn. Het was echter vaak de willekeurige bewondering voor het Engels die ruim baan gaf aan deze leenwoorden. Elke intrede van een vreemd woord gaat ten koste van het gebruik van een ander, meer ingeburgerd of inheems woord of woorddeel, en dus van de

eigenheid van een taal. Want hoe meer Engels en Frans zich in het Nederlands nestelen, hoe minder Nederlands onze woordenschat zal zijn.

Dat is onnodig. In beginsel is een taal namelijk in staat voor elk nieuw begrip nieuwe woorden te scheppen vanuit de eigen taalschat. Geen taal hoeft te grijpen naar vreemde termen. Als er maar de wil en het scheppend vermogen is die nieuwe woorden te bedenken. Dat scheppend vermogen is in grote mate afhankelijk van de kennis die men van de eigen taal heeft. De eerdergenoemde webstek *Taaldacht* is daar een mooi voorbeeld van: maar zelden zal men de schrijver kunnen betrappen op het gebruik van een woord dat niet aan onze Nederlandse woordenschat ontleend is, omdat Van Renswoude goed op de hoogte is van de Nederlandse woordenschat. Hij is ook op de hoogte van het Oergermaans, de Scandinavische talen en het Middelnederlands. In sommige van zijn pogingen nieuwe woorden te bedenken gaat hij ver door op Oergermaanse woorden Nederlandse klankwetten hypothetisch ('omgekeerd-etymologisch') toe te passen en deze aldus om te vormen tot 'Nederlandse' woorden die nooit in onze taal bestaan hebben. Maar toch: deze gedachte, dat onze overgeërfde taalschat – ook die van eeuwen her – dynamisch en vernieuwend toegepast kan worden, is een zeer stimulerende.

En een porder?

Het Afrikaans, het Frans, het IJslands en andere Scandinavische talen – en vaak ook het Duits – maken veelvuldig gebruik van de eigen nagelaten woordenschat om er nieuwe begrippen mee aan te duiden. Men is daar zeer creatief mee in de weer (al wordt het stilaan een hele klus om alle nieuwe Engelse woorden daadwerkelijk te laten vervangen door in zwang zijnde vertalingen). Het Afrikaanse, in zwang zijnde *rekenmeester* in plaats van *accountant* is een voorbeeld van zulk succesvol taalpurisme. En zowel het Afrikaans als het Duits kent onderscheidenlijk *rekenaar* en (soms) *Rechner*, waar wij steevast *computer* zeggen.

In deze tijden van grote lexicale beïnvloeding vanuit het Engels moeten wij de inburgering van Engelse woorden vóór zijn – voordat ze blijven. Simon Stevin indachtig kunnen ook wij grijpen naar Nederlandse woorden. Onze Woordjesvertaalgroep bij Taalverdediging en de mensen achter *Op en Top Nederlands, woordenlijst overbodig En-*

gels (OTN) kwijten zich al jaren van deze taak en passen vaak betekenisuitbreiding of differentiatie toe. Een *bucket list* is dan ook een *verlanglijst* en een *catwalk* is een *plan-kier*: in zins- en gespreksverband kunnen de betekenissen van deze bestaande onderscheidenlijke woorden zich eenvoudig uitbreiden tot 'een verzameling wensen die men vervuld wil zien voordat men sterft' en tot een 'plankensteiger, inzonderheid aangetroffen in de mode-wereld'. Of de makers stellen nieuwe woorden uit bestaande woorden en woorddelen samen: *curling* is *ijssjoe-len*, een *babyshower* is een *luiervuif* en een *catch-22* is een *strikbeding*. Zelf voel ik veel voor differentiatie van het woord *bericht(je)*, om het specifiek de betekenis van *e-mail* te geven.

In dit proces van taalschepping is echter ook een grote rol weggelegd voor onze massa's vergeetwoorden. Zij kunnen geherwaardeerd en weer ingezet worden tot eigentijdse woorden met eigentijdse betekenissen. Men hoeft maar een blik te werpen op het Middelnederlands Woordenboek en diens Supplement om te zien over welke vergeten maar vaak bruikbare woordenschat onze voorouders beschikten. Men zal ervan versteld staan hoe die verloren termen verwijzen naar nieuw gewaande begrippen, waar vaak Engelse en Franse leenwoorden voor nodig leken. Ook het raadplegen van een boekje als *De Kleine Zuiveraar* uit 1908 doet ons – weliswaar bewustelijk taalzuiverend – dergelijke suggesties aan de hand: veel van de daar voorgestelde vergeten woorden en woorddelen konden (of hadden kunnen) dienen als alternatieven voor de huidige leenwoorden.

In de volgende Nieuwsbrief zullen wij voorbeelden geven van vergeten woorden die uit het naslaan van deze werken te voorschijn kwamen, en die aantonen hoe bruikbaar zij kunnen zijn in het vervangen van leenwoorden, en hoe het Afrikaans ons hierin vaak is voor geweest.

Marcel Bas.

Metro serveert Britse hutspot

Ons kaderlid Astrid Rooijen trof in het dagblad Metro een recept aan dat geheel in het Engels was gesteld. Nu wordt Metro in vele landen uitgegeven, maar overal in de lokale talen. Was de vertaler van Metro ziek? Of is dit een poging faciliteiten te bieden aan de nieuwe inwoners in ons land die geen Nederlands kennen? Mevrouw Rooijen heeft Metro om opheldering gevraagd. Taalverdediging heeft dit inmiddels ook gedaan en we zullen u nader berichten wanneer Metro ons uitlegt hoe de vork in de ~~steel~~ hutspot zit.

Minder Nederlands op Vlaamse scholen

Wij ontleen het onderstaande (ingekorte) artikel aan het Vlaamse tijdschrift 'Nederlands/Landstaal' van september 2018. Hieruit blijkt dat ook in Vlaanderen ondermijnende krachten werkzaam zijn. Dit soort handelen is een bewuste aanslag op eigen taal en cultuur.

Slecht nieuws voor Vlaanderen. Het Katholiek Secundair Onderwijs heeft besloten om vanaf september 2019 een lesuur Mens en Maatschappij als vak in te voeren in het lesurenpakket. Om dit te realiseren wordt een lesuur Nederlands geschrapt. Er zijn 32 lesuren in het secundair onderwijs, waarvan 27 lesuren algemene vorming. Het aantal lesuren Nederlands, onderdeel van de algemene vorming, zal dalen van 5 naar 4. Op een ogenblik dat de kennis van het Nederlands op een laag peil staat, het niveau van begrijpend lezen zorgelijk is, de spellingfouten een stijging kennen en de visie op taal bedroevend is, lijkt deze maatregel onbegrijpelijk. Twee aanvullende opmerkingen bij deze regelgeving. Waar in het basisonderwijs moedertaalonderricht nog technisch verloopt (lezen, schrijven, woordenschat) ligt de klemtoon in het secundair onderwijs. Onder meer op taalbeschouwing, taalvisie, literatuur en teksten begrijpen. De vijf lesuren Nederlands in het secundair onderwijs vormen eigenlijk maar een minimum en zijn te weinig om alles aan bod te laten komen. Dat een lesuur Nederlands moet sneuvelen voor het nieuwe leervak Mens en Maatschappij is onbegrijpelijk en in tegenspraak met zichzelf. Taal en cultuur zijn met elkaar verbonden. Het ene bevorderen ten koste van het andere is tegenstrijdig. Uit het artikel blijkt dat ook in Vlaanderen ondermijnende krachten werkzaam zijn. Dit soort handelen is een bewuste aanslag op eigen taal en cultuur. In aanvulling op het bovenstaande artikel: ook de politiek heeft zich gevoerd. CD&V: Als dit vak in het Nederlands wordt gegeven en de leerkracht schenkt ook aandacht aan correct spreken, schrijven en begrijpend lezen van teksten rond mens en maatschappij, is er geen verlies in het schrappen van een uur Nederlands. NVA: Staat wel achter het vak 'mens en samenleving' maar vindt niet dat daarvoor een lesuur Nederlands moet verdwijnen. Vlaams minister-president Geert Bourgeois spreekt over een totaal verkeerd signaal. Zelfs de socialisten van de SP.a zijn tegen het opofferen van een lesuur Nederlands. Vlaams Belang: Er moet niet minder, maar juist meer aandacht besteed worden aan het Nederlands. Onderzoek toont aan dat heel veel leerlingen de eindtermen Nederlands op het einde van het jaar niet halen.

In het vak 'Mens en Maatschappij' moeten mediawijsheid, ondernemingszin en burgerschap centraal staan. De vraag rijst in hoeverre hier niet het gevaar dreigt dat de kinderen eenzijdig beïnvloed worden. Is dit niet een taak voor het gezin? De vraag rijst ook of een onderwijszuil, in dit geval de katholieke, eenzijdig dit soort wijzigingen in het lesrooster kan aanbrengen. Ligt hier niet een taak voor de Vlaamse overheid?

Peter Debrabandere kijkt hier anders tegenaan. Zie zijn artikel in Doorbraak van 30 augustus 2018. In een tijd dat er zo veel klachten zijn over de taalbeheersing in Vlaanderen, komt het katholiek onderwijs voor de dag met een nieuw schoolvak 'Mens en Samenleving' waarvoor onder andere een uur Nederlands moet sneuvelen.

De vraag kan ook gesteld worden of het vak 'Mens en samenleving' voor deze scholieren nodig is. Het onderwijs moet zich beperken in het aanbieden van kennis en vaardigheden die leerlingen eigenlijk thuis moeten opdoen. In de afgelopen jaren is het takenpakket van het onderwijs steeds verder uitgebreid. De bestaande vakken komen daardoor in het gedrang. Het primaire doel van het onderwijs raakt steeds meer in de verdrinking: cognitieve ontwikkeling van basisvaardigheden. De dwanggedachte dat het onderwijs maatschappelijke problemen moet oplossen is schadelijk voor het verwerven van basisvaardigheden. De bewering dat elke leraar een leraar Nederlands is, is niet juist. Die stelling gaat voorbij aan de feiten. Eindstelling: Er moet meer Nederlands komen in plaats van minder.

Discriminatie Nederlandse studenten

De universiteiten van Delft en Eindhoven kunnen door geldgebrek de groei van het aantal studenten niet meer aan. Beide kondigen daarom nieuwe studentenstoppen aan. Beide instellingen zijn in tien jaar gegroeid van 22.300 naar 36.000 studenten. De TU Delft is in tien jaar gegroeid van 15.800 naar 24.000 dit jaar. Eindhoven rekent dit jaar op 12.000, tegen 6.500 in 2008. De groei van het aantal studenten houdt geen gelijke tred met de financiering door de overheid. Daardoor is er per student steeds minder te besteden.

Wat niet verteld wordt, is dat de toename mede veroorzaakt wordt door het grote aantal buitenlandse studenten (overheidstaal: internationale studenten). In Delft gaat het om 20% van het totaal, dus bijna 5000 studenten. In Eindhoven gaat het om 12%, dus bijna 1500 studenten. Dit zijn enorme aantallen. De gevolgen zijn schadelijk voor Nederlandse studenten. Zonder de aanwezigheid van buitenlandse studenten hebben beide universiteiten voldoende ruimte om iedere Nederlandse kandidaat op te leiden. Het invoeren van een studentenstop heeft tot gevolg dat een deel van de Nederlandse kandidaten niet met de studie naar keuze kan beginnen. Dit is een ontoelaatbare situatie. Nederlanders betalen belasting om het hoger onderwijs te financieren, maar hun kinderen worden niet toegelaten tot de universiteit. De vraag rijst waarom de toestroom uit het buitenland zo groot is. Verreweg de belangrijkste reden is de verengelsing van de instellingen. Door die verengelsing is de deur opengezet voor buitenlandse studenten. Zo blijkt dus dat de verengelsing in directe zin nadelig is voor Nederlandse studenten. Ook als Nederlanders wel toegelaten worden, is er sprake van benadeling. Een Nederlandse student die een Engelstalige opleiding volgt, heeft een dubbele opdracht: de academische studie volgen en Engels op academisch niveau leren. Dat betekent dat studenten die op zich een academische opleiding kunnen volgen, maar niet in staat zijn academisch Engels aan te leren, worden gediscrimineerd.

Genootschap Onze Taal en het Engels

De Taaladviesdienst van het Genootschap Onze Taal doet nuttig werk, maar daar is niet alles mee gezegd. De vraag rijst of Onze Taal wel volledig achter onze taal staat, als het gaat om de verengelsing. Men krijgt de indruk dat ze de stortvloed van Engelse woorden kritiekloos ondergaan. Het is nog erger. Het lijkt erop dat ze de verengelsing een handje willen helpen. Voorbeeld: aangeraden wordt om het Engelse werkwoord 'to update' te vernederlandsen tot 'updaten' en het voltooid deelwoord tot 'geüpdateet'. Dit is natuurlijk niet de taak van 'Onze Taal'. Hun taak is het om een goede Nederlandse vervanger voor 'update' te bedenken en aan te bevelen bij hun achterban. Mogelijkheden genoeg, afhankelijk van de samenhang: vernieuwen, herzien, bijwerken, actualiseren, bijpraten, aanpassen, aanvullen, bewerken, moderniseren, enzovoort. Onze Taal dient voorop te lopen in de strijd tegen de Engelse ziekte, maar dat doen ze niet.

Om een en ander duidelijk te maken volgt hieronder de briefwisseling met de Taaladviesdienst inzake een vraag over het gebruik van de woorden 'inchecken' en 'uitchecken'.

Vraag:

"In Taalpost van 2 oktober 2018 wordt het verschil uitgelegd tussen 'hebben en zijn ingecheckt'. Waarom is het nodig om het zeer lelijke woord 'check' te gebruiken? Er zijn toch voldoende mogelijkheden om een Nederlands woord te gebruiken, zoals 'aanmelden' en 'afmelden'. We worden overspoeld door onnodig Engels. Heeft 'Onze Taal' geen taak om bij te sturen? Het gaat hier toch niet om een natuurverschijnsel?"

Antwoord Onze Taal:

"De woorden 'inchecken' en 'uitchecken' zijn al langere tijd ingeburgerd in het Nederlands – ook buiten de specifieke context van het reizen met de ov-chipkaart, bijvoorbeeld op het gebied van hotelovernachtingen en vliegreizen. Er worden soms wel alternatieven aangedragen, zoals 'zich inmelden', 'zich aanmelden', 'inklokken', 'uitmelden' en '(zich) afmelden', maar die hebben voorsnog niet breed ingang gevonden, en dat zal vermoedelijk ook niet snel gebeuren. Daarvoor hebben 'inchecken' en 'uitchecken' zich te zeer een vaste plaats verworven binnen het Nederlands, getuige ook gangbare samenstellingen als 'incheckpaal', 'uitcheckpaal' en 'incheckbalie'. Omdat 'inchecken' en 'uitchecken' de gangbare aanduidingen zijn geworden, zeker als het gaat om reizen met het openbaar vervoer, is 'hebben ingecheckt' dan wel 'zijn ingecheckt' een relevante kwestie, los van de vraag of er eventueel betere alternatieven bestaan. Wij zien het niet zozeer als onze taak om in zo'n geval 'bij te sturen'. Vergelijk onze adviestekst over 'sociale media' versus 'social media': Als een Engels en een Nederlands equivalent volkomen gelijkwaardig zijn, zouden we eerder voor de Nederlandse variant kiezen. Maar mocht bijvoorbeeld 'social media' in het Nederlands sterk de overhand krijgen ten opzichte van 'sociale media', dan lijkt het ons niet zinvol om een voorkeur voor 'sociale media' te blijven uitspreken. Het gaat hier inderdaad niet om een natuurverschijnsel; het gaat eerder om meebewegen met de praktijk, waarin de gezamenlijke taalgebruikers uiteindelijk de taalnorm bepalen. Zie ook ons algemene advies over het gebruik van Engelse leenwoorden in een Nederlandse tekst op onze webstek."

Vraag:

"Op het einde van uw antwoord stelt u: 'waarin de gezamenlijke taalgebruikers uiteindelijk de taalnorm bepalen'. Volgens mij is deze stelling niet juist. Het zijn niet de gezamenlijke taalgebruikers die de taalnorm bepalen, alsof het om een democratisch proces gaat. In het onderhavige geval gaat het om een organisatie (de NS) die dit onnodige Engels op commerciële gronden invoert. Dit gebruik van het Engels wordt de mensen dus opgelegd. Om die reden zou 'Onze Taal' wel degelijk moeten optreden tegen organisaties die onze taal vernielen. Ik ben al erg lang lid van 'Onze Taal', maar er komt een tijd dat ik mijn lidmaatschap opzeg. Uw antwoord is teleurstellend en kenmerkend voor het gebrek aan moed dat het optreden van 'Onze Taal' kenmerkt."

Antwoord Onze Taal:

"U hebt waarschijnlijk gelijk dat het gebruik van de woorden 'inchecken' en 'uitchecken' in de openbaarvervoerbetekenis vooral is verbreid door de ov-bedrijven, of meer specifiek door de NS. Dat de woorden in het Nederlands – in een vergelijkbare betekenis – al langere tijd gangbaar waren in de context van bijvoorbeeld bootreizen, vliegreizen en hotelovernachtingen, zal daarbij vermoedelijk een overweging zijn geweest. Aangezien 'inchecken' en 'uitchecken' door een aanzienlijk deel van de taalgebruikers al langere tijd geaccepteerd waren in de bootreis-, vliegreis- en hotelbetekenis, vond de NS het vermoedelijk voor de hand liggen om de termen ook te introduceren in de ov-reisbetekenis. Uiteindelijk zijn het toch de gezamenlijke taalgebruikers die bepalen of ze een (Engels) leenwoord wel of niet overnemen in het Nederlands. Het zal de NS – of welk bedrijf dan ook – niet gemakkelijk lukken een woord breed ingang te doen vinden dat bij de taalgebruiker niet aanslaat. Dat er ook veel leenwoorden zijn die het niet 'halen', kunt u lezen op onze webstek. Wij zullen het gebruik van onnodig Engels zeker niet aanmoedigen, maar staan ook niet afwijzend tegenover Engelse woorden (of leenwoorden in het algemeen) die gangbaar zijn geworden en/of die voor een groot deel van de taalgebruikers iets toevoegen. Wij zien het vooral als onze rol om een platform voor discussie te bieden over dit onderwerp. Ik hoop dat u begrip hebt voor ons standpunt."

Bron afbeelding: nederlandsetaal.eu
(het bezoeken waard)

Wie wil nog leraar Nederlands worden?

Blijkens een artikel in de Volkskrant van 16 september neemt de belangstelling voor een opleiding Nederlands aan de universiteit steeds verder af. Als voorbeeld geldt de opleiding van de Vrije Universiteit te Amsterdam. Het aantal tweedejaarsstudenten bedraagt vijf. De gehele bachelorfase bestaat uit 14 studenten. De universiteit overweegt dan ook de opleiding volgend jaar te beëindigen. De daling geldt voor alle universiteiten. Tien jaar geleden telden de opleidingen Nederlands nog 500 eerstejaars. In 2017 waren daar nog 220 van over. De verwachting is dat de daling zich zal voortzetten. Nog een voorbeeld: aan de Universiteit van Amsterdam waren in 1970 500 eerstejaars. In 2017 zijn dat er ongeveer 50. De universiteiten en de Taalunie proberen al jaren het tij te keren, zonder veel resultaat overigens.

Deze ontwikkeling heeft niet alleen gevolgen voor de universiteit, maar ook voor de middelbare scholen. Er zullen steeds minder eerstegraads leraren Nederlands komen. Een beroepsgroep waar toch al geen overschot heerst. De verklaring voor deze ontwikkeling is niet eenduidig. Sommigen denken dat het vak Nederlands op de middelbare scholen niet voldoende aantrekkelijk is. Er zou te veel aandacht voor vaardigheden en te weinig aandacht voor bijvoorbeeld literatuur zijn. Gewezen wordt ook op het feit dat de overheid in de afgelopen jaren veel aandacht heeft gegeven aan de bevordering van de exacte vakken. Een goede verklaring ontbreekt echter. De woordvoerder van de Taalunie komt misschien wat dichter in de buurt. "Ik heb de indruk dat onze taal niet meer zo belangrijk wordt gevonden. Je ziet dat terug in het feit dat Engels zo'n prominente rol speelt op de universiteiten. We zijn in Nederland trots op de Nachtwacht van Rembrandt, maar onze taal is ook een kwetsbaar object. Daar moet je goed voor zorgen."

Het ligt voor de hand om de dalende belangstelling voor de opleiding Nederlands toe te schrijven aan de algehele afbraakpolitiek in Nederland wat de eigen taal betreft. Het is een bijzaak geworden. Een wegwerpartikel. Tweederangs. De oplossing ligt dus bij het weer belangrijk maken van onze taal. Een manier om dat te doen is zorgen dat het Nederlands in alle domeinen weer leidend wordt. Dat geldt op de eerste plaats voor de universiteiten, de plek waar het Nederlands op het hoogste niveau wordt toegepast. De politiek zal moeten eisen dat het universitaire onderwijs weer geheel in het Nederlands plaats vindt. Dat levert inhoudelijk geen enkel probleem op. Er is geen enkele noodzaak voor de huidige verengelsing van de universiteiten. De verengelsing is niet meer dan een privébelang van de academische kaste en bovendien in strijd met het algemeen belang.

In een artikel van 19 september in de Volkskrant onderschrijft Lotte Jensen, hoogleraar Nederlandse literatuur en cultuurgeschiedenis te Nijmegen, het gevaar van het teruglopende aantal studenten voor de opleiding Nederlands. Zij benadrukt dat er alleen een verbetering mogelijk is als de houding van de bestuurders van de universiteiten verandert. Wanneer zij uitstralen dat het Nederlands een tweederangs taal is op de universiteiten, wat moeten toekomstige studenten dan wel niet denken? Scholieren krijgen de boodschap mee dat ze beter kunnen investeren in hun Engelse taalvaardigheid wanneer ze een vervolgopleiding willen doen. Zij verwijst naar de onlangs uitgebrachte internationaliseringsagenda van de

samenwerkende Nederlandse universiteiten (VSNU). Het rapport volstaat met de stelling dat er op landelijk niveau 'voldoende' aanbod van Nederlandstalige bacheloropleidingen moet blijven, maar nergens wordt uitgelegd wat 'voldoende' is. Over het belang van het behoud van Nederlandstalige masteropleidingen wordt al helemaal niets gezegd. De hoogleraar verwijst ook naar de internationaliseringsbrief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Van Engelshoven. Deze wil de wet verruimen om nog meer ruimte te bieden aan Engelstalig onderwijs. Op het einde van de brief staat: 'Ook aan de waarde van het Nederlands als cultuur- en wetenschapstaal mag niet lichtzinnig voorbij worden gegaan'. Vraag van de hoogleraar: staat daar niet eigenlijk dat we aan het Nederlands voorbij mogen gaan, mits dat niet lichtzinnig gebeurt?

STICHTING TAALVERDEDIGING

Postbus 7837, 1008 AA Amsterdam

E-post: info@taalverdediging.nl

Webstek: <http://www.taalverdediging.nl>

Voorzitter: M.R. Bas, secretaris: T. Hoevers,
penningmeester: D.S.P. Mantione,
plaatsvervangend penningmeester:
M.C. Heitmeier

Bankrekening:

NL86INGB0007412861 te Voorschoten

Het begunstigersbedrag met abonnement

Nieuwsbrief is vanaf €15,- per jaar

Giften zijn dikwijls voor Nederlandse ingezetenen aftrekbaar bij de belasting.

De Stichting is erkend als

Algemeen Nut Beogende Instelling

Stichting Taalverdediging is statutair politiek,
godsdienstig en maatschappelijk neutraal
en ontvangt geen overheidssubsidie

ISSN: 2211-5013